

UNIVERSITĂȚILE ROMÂNEȘTI
PE CALEA ANTREPRENORIALITĂȚII UNIVERSITARE

CRISTINA LEOVARIDIS*, ANDREEA NICOLĂESCU

ABSTRACT

ROMANIAN UNIVERSITIES
ON THE PATH OF ACADEMIC ENTREPRENEURSHIP

The study aims at identifying in Romanian universities certain elements indicating the presence of entrepreneurial universities or preparing the foundation thereof. An analysis of the program-related documents on the websites of these universities was conducted (university charts, strategic plans, operational plans, regulations and scientific research strategies, etc.), in order to mark the stage reached by various Romanian universities in their institutional reconstruction process. The signs of institutional innovation identified include: laboratories and research centers, technological transfer centers, consultancy centers, centers created to work within universities, partnerships with private companies and public institutions, cooperation based on common projects, the involvement of students in research, financing from economic operators, participation in international research networks, the involvement in the local development of the area where the university is located, etc.

Key words: institutional innovation, university, research networks, partnerships, consultancy centers, local development.

Demersul pe care îl întreprindem în articolul de față pornește de la întrebarea privitoare la măsura în care preocupările și strategiile de reconstrucție instituțională, care au loc la nivelul Uniunii Europene, relativ la învățământul superior, își găsesc locul și în universitățile din țara noastră. Studiul are un caracter de diagnoză, urmărind o comparație între stadiul în care se află țara noastră și stadiul în care se află UE, iar nu un caracter instructiv-educativ.

Am realizat o analiză a unor documente programatice de viziune strategică (carte universitare, planuri strategice, planuri operaționale, regulamente și strategii privind cercetarea științifică etc.), pentru a marca etapa în care au ajuns diferite universități românești în procesul lor de reconstrucție instituțională. În mod

* Address correspondence to Cristina Leovaridis: Institutul de Sociologie al Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711 București, România, e-mail: leovaridis@yahoo.com

concret, studiul se bazează pe materiale scrise ale universităților și găsite pe paginile de pe Internet ale acestora. Facem mențiunea că demersul nostru nu este unul exhaustiv, dată fiind posibilitatea să existe și alte materiale, documente, pe care nu le-am luat în discuție, și că, pe lângă universitățile analizate, mai există și alte universități, pe care nu le-am studiat, criteriul de alegere a acestora fiind relevanța diferitelor documente pe care le-am putut găsi pentru problema aflată în cercetarea noastră.

Pe parcursul cercetării, a apărut și întrebarea legată de măsura în care facultatea pregătește studenții pentru ca aceștia să inițieze afaceri pe cont propriu, pentru economia de piață, pentru cooperări, pentru a desfășura activități inovative, de cercetare-dezvoltare. De aceea, am analizat planul de învățământ al unora dintre facultăți, folosind drept criterii fie profilul facultății (mai apropiat de comportamentul economic de piață), fie titulatura cursurilor (care presupunea abordarea în cadrul acestora a unor tematici prezentând o legătură directă cu demersul pe care ni l-am propus).

Printre semnele inovării instituționale, pe care le-am identificat, se numără: existența de laboratoare și centre de cercetare; centre de transfer tehnologic; centre de consultanță; institute create pe lângă universități; parteneriate cu firme private; parteneriate cu instituții publice; cooperări pe bază de proiecte comune; implicarea studenților în cercetare; sponsorizări (finanțări) din exterior (de exemplu, de la agenți economici, fundații etc.); participarea la rețele de cercetare internaționale; implicarea în dezvoltarea locală a zonei în care se află universitatea etc. În continuare, vom oferi o serie de exemple de astfel de semne ale inovării instituționale, pe care le-am regăsit în universitățile românești.

Laboratoare de cercetare. Laboratoarele oferă posibilitatea realizării inovării în urma activității de cercetare și experimentare științifică, în spații utilizate cu aparatură specializată, prioritar de către cadrele didactice și studenții din universitatea respectivă.

În majoritatea universităților analizate, activitatea de cercetare se desfășoară prioritar în cadrul catedrelor și departamentelor sau în unități proprii de cercetare științifică (de exemplu, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați¹, Universitatea „Transilvania” din Brașov², Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București³, Universitatea din Oradea⁴, Universitatea „Babeș-Bolyai”

¹ *Carta Universității „Dunărea de Jos” din Galați*, art. 20, alin. 1, <http://www.rectorat.ugal.ro>.

² *Carta Universității „Transilvania” din Brașov*, art. 23, alin. 1, <http://www.unitbv.ro/Portals/0/Carta%20si%20Regulamente/CARTA.pdf>; Planul Strategic pentru 2004–2008, Obiectivul Strategic 5, <http://www.unitbv.ro/Portals/0/Carta%20si%20Regulamente/Planul%20strategic%202004%20-%202008.pdf>

³ *Carta Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București*, art. 3.2., <http://www.usab.ro/ro/cartaUniv.html>

⁴ *Carta Universității din Oradea*, art. 35, <http://info.uoradea.ro/topic/184.html>.

din Cluj⁵, Universitatea „Ovidius” din Constanța⁶, Universitatea din București⁷, ASE București⁸, Universitatea „Politehnica” din București⁹).

Institute ale universităților. Pentru dezvoltarea cercetării din cadrul universităților, în unele dintre acestea iau ființă institute sau centre de cercetare proprii, care favorizează transferul cunoașterii dinspre latura teoretică spre cea aplicativă și susțin inovarea.

La Universitatea „Hyperion” din București, pentru dezvoltarea activităților de cercetare științifică, în anul 1994, la nivelul Fundației Universitare Hyperion, a fost creat Institutul de Cercetare-Dezvoltare Hyperion, care cuprinde mai multe departamente, în corespondență cu profilurile facultăților Universității „Hyperion” din București, cu care interacționează strâns¹⁰.

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad a înființat Institutul de Studii și Cercetări „Vasile Goldiș”, la care se adaugă și Centrul de Studii Iudaice.

Centre de cercetare. Deși multe dintre universitățile analizate au organizat centre de cercetare proprii (Universitatea de „Petrol-Gaze” din Ploiești¹¹, Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București¹², Universitatea Ecologică din București¹³, Universitatea din Oradea¹⁴, ASE București¹⁵, Universitatea „Politehnica” din București¹⁶, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”¹⁷), un exemplu relevant ni se pare cel al Universității „Dunărea de Jos” Galați¹⁸, unde există Centrul European de Excelență în Probleme de Mediu. Acesta a luat ființă în 1999, ca Departament Inter-Mediu sprijinit financiar de către guvernul olandez. În 2001, în urma unei competiții riguroase organizate de UE, a fost clasificat ca „European Center of Excellence for the Environment” (ECEE), având ca parteneri universități străine, administrația locală și regională (primărie, prefectură, consiliu județean), administrația centrală

⁵ *Strategia cercetării în pentru perioada 2005–2010*, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj, p. 15, <http://cercetare.ubbcluj.ro/index.php?pagina=strategia&sidecol=coldr>.

⁶ *Carta Universitatea „Ovidius” din Constanța*, art. 11 și 12, <http://www.univ-ovidius.ro/despre-uoc/carta-uoc.php>.

⁷ *Carta Universității din București*, art. 12 și 38, http://www.unibuc.ro/ro/carta_universitara.

⁸ *Regulamentul privind organizarea, funcționarea și finanțarea cercetării științifice*, art. 3, alin. 1 și 2; art. 14, alin. 1, <http://www.dce.ase.ro/regulament.php>.

⁹ *Carta Universității „Politehnica” din București*, art. 42 și 44, <http://www.pub.ro/romana/carta/index.html>.

¹⁰ <http://www2.hyperion.ro/module/contact/>

¹¹ http://www.upg-ploiesti.ro/cercetare/cent_cerc.htm

¹² <http://www.iaim.ro/cercetare/>

¹³ www.ueb.ro

¹⁴ *Planul operațional anual al Universității din Oradea pe anul 2007*, p. 5, <http://info.uoradea.ro/topic/177.html>.

¹⁵ <http://www.dce.ase.ro/centre.php>

¹⁶ <http://www.pub.ro/>.

¹⁷ *Planul de cercetare științifică al Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” pe anul 2007*, p. 1–2, http://www.ucdc.ro/lmg/dep_cercetare/Plan_de_cercetare_2006-2007.pdf.

¹⁸ *Misiunea asumată a Universității „Dunărea de Jos”*, www.ugal.ro

(Ministerul Apelor și Protecției Mediului, Ministerul pentru Integrare Europeană, MEC), companii de consultanță, companii românești de stat sau private.

Centre de transfer tehnologic. În cadrul unora dintre universități, centrele/institutele de cercetare devin chiar centre de transfer tehnologic, unele funcționând în regim de autofinanțare și vizând îmbunătățirea valorificării cercetării prin inovare, cu impact la nivelul agenților economici și transferul cunoștințelor în practica economică.

Pentru Universitatea „Politehnica” din Timișoara, unul dintre obiectivele de maximă importanță este crearea și asigurarea funcționării Centrului de Transfer Tehnologic. Acest obiectiv este o unitate a instituției mai complexe, denumită Centru de Documentare, Transfer Tehnologic și Educație Continuă¹⁹.

Și în cadrul Universității „Politehnica” din București (UPB) există un centru de consultanță, transfer tehnologic, producție și prestări de servicii, conceput ca „o structură, prin care Universitatea oferă servicii plătite unor terți. El poate funcționa numai în regim de autofinanțare, cu respectarea obligațiilor față de UPB”²⁰.

Centre de consultanță. În cadrul unor universități au fost înființate centre de consultanță, care oferă activități de consultanță, proiectare, expertiză, evaluare etc., în domeniile de competență ale facultăților pe lângă care au fost înființate, difuzând rezultatele cercetării științifice spre aplicare în practică. Beneficiarii acestor servicii oferite de către cadrele didactice ale universității (experți în domeniu) sunt în special agenții economici locali.

În Planul Operațional al Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară București²¹ se afirmă că, în cadrul Facultății de Agricultură, „implicarea facultății în activitatea de consultanță agricolă va lua amploare, prin dezvoltarea în continuare a actualului Oficiu Zonal Universitar pentru Consultanță Agricolă”.

Și în cadrul altor universități se menționează posibilitatea centrelor de cercetare de a oferi servicii de consultanță. Dintre acestea amintim: Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești²², Universitatea din Oradea²³, Universitatea din București²⁴.

Incubatoare de afaceri, parcuri tehnologice. Un alt factor favorizant al transferului tehnologic și al inovării îl constituie activitatea în cadrul parcurilor tehnologice și al incubatoarelor de afaceri. Universitățile se implică și ele în acest proces, prin acordarea de asistență științifică de profil agenților economici. Aceasta presupune și cooperarea universității cu institute de cercetări, întreprinderi din zonă etc.

¹⁹ *Strategia pentru cercetarea științifică pe perioada 2007–2013*, art. 3.8, <http://www.upt.ro/cercetare/strategie.php>

²⁰ *Carta*, art. 45, <http://www.pub.ro/romana/carta/index.html>.

²¹ <http://www.usab.ro/ro/plan2006.html>

²² *Regulamentul cercetării din Universitate*, art. 3, alin. 2, www.upg-ploiesti.ro/cercetare/dep_cercetare/home.html

²³ *Carta*, art. 32.

²⁴ *Carta*, art. 34.

În Planul strategic 2003–2007²⁵ al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava se amintește că „s-au pus bazele creării Parcului Tehnologic S. A. Suceava, societate comercială, în perimetrul căreia se vor desfășura activități investiționale, implicând și tehnologie avansată, de producție industrială și de servicii conexe”. Activitatea în acest parc contribuie la dezvoltarea cercetării științifice prin asistența științifică calificată, prin implicarea personalului didactic în procesul de transfer tehnologic, prin acordarea de consultanță în domeniul economic, tehnologic, de mediu etc.

La Universitatea „Politehnica” din Timișoara funcționează Incubatorul de Afaceri IT și Centrul de Transfer Tehnologic, care au fost realizate de către UPT, în parteneriat cu Consiliul Local, Consiliul Județean și firma de consultanță GTZ din Germania²⁶.

Și alte universități își propun crearea de parcuri tehnologice, în colaborare cu institute de cercetare, întreprinderi și autorități locale: crearea unui Parc Tehnologic Universitar IT în Craiova, la inițiativa Universității din Craiova²⁷; constituirea unui parc științific și tehnologic de către Universitatea „Ovidius” din Constanța, în parteneriat cu Șantierul Naval Constanța, Rompetrol, S. C. Oil Terminal S.A., Petromar, Centrala Atomo-Electrică Cernavodă, Administrația Port Constanța etc²⁸.

POLI DE CERCETARE ȘI DE ÎNVĂȚĂMÂNT (PCI)

Legat tot de ideea transferului de cunoaștere și a celui tehnologic, apare necesitatea de a sprijini crearea unor poli de cercetare și de învățământ, care să grupeze universități, instituții de cercetare și întreprinderi.

Aceasta se regăsește în Strategia cercetării în Universitatea „Petru Maior” din Târgu-Mureș, pentru perioada 2007–2010, document în care această universitate își propune, printre obiectivele activității de cercetare științifică, și sprijinirea creării unui asemenea pol de cercetare și de învățământ pentru Regiunea 7 Centru.

Obiectivul strategic declarat și în cadrul Strategiei cercetării în Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj (UBB), pentru perioada 2005–2010, este acela de a-și dezvolta cercetarea astfel încât UBB să se situeze până în anul 2010 între primele 500 de universități din lume, stabilite conform „clasificării Shanghai”. Universitatea vede ca soluție crearea unor poli de cercetare și de învățământ, care să grupeze universități, instituții de cercetare și întreprinderi dintr-o arie geografică dată.

Parteneriate cu firme private. Parteneriatele universităților (cu anumite firme private, instituții publice, institute de cercetare, alte universități etc.) oferă

²⁵ *Planul strategic 2003–2007*, p. 20, http://www.usv.ro/pagini/acte_oficiale/ro/index.php?menu_st=2.

²⁶ *Strategia pentru cercetarea științifică pe perioada 2007–2013*, art. 3.9, <http://www.upt.ro/cercetare/strategie.php>

²⁷ *Planul operațional 2006*, p. 5, http://cis01.central.ucv.ro/manag_ac_ad/files/plan_operational_2006.pdf.

²⁸ *Prevederile planului operațional pentru anul 2007*, p. 3, <http://www.univ-ovidius.ro/despre-uoc/plan-operational-2007.php>.

posibilitatea unor colaborări între universitate și aceste instituții/unități specializate și utilizate în mod prioritar pentru activități de experimentare științifică.

Universitatea „Politehnica” din Timișoara își propune consolidarea și dezvoltarea relațiilor cu parteneri deja tradiționali (firme private multinaționale), precum și stabilirea unor noi legături, menite să asigure implicarea tot mai puternică a universității în comunitatea locală și regională. La aceeași universitate, în *Strategia pentru cercetarea științifică pe perioada 2007–2013*²⁹, sunt menționate o serie de obiective, dintre care amintim stimularea activităților CDI în colaborare cu agenții economici (în special cei inovativi din domenii de înaltă tehnologie) și în folosul acestora, mai ales prin dezvoltarea Incubatorului Software existent; participarea, în continuare, la asociația TehImpuls, care reunește principalele universități și institute de cercetare din regiune, precum și Agenția de Dezvoltare Regională Vest.

În documentele strategice ale celor mai multe universități studiate, se regăsește interesul pentru colaborarea cu agenți economici privați, mai ales pentru obținerea de surse de finanțare extrabugetare, dar și pentru un schimb de servicii în beneficiul ambelor părți: în cadrul Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară București, Facultatea de Agricultură, se urmărește diversificarea bazei de instruire practică pentru studenții facultății, prin încheierea de convenții de colaborare cu unități cu profil agricol și agroalimentar performante³⁰; la Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești, se are în vedere organizarea de colective de cercetare multi- și interdisciplinare, pentru rezolvarea unor probleme complexe, care necesită contribuția unor specialiști din domenii diferite (învățământ, cercetare, proiectare și producție)³¹; la Universitatea „Ovidius” din Constanța, parteneriatele cu agenții economici și instituțiile de învățământ, artă și cultură au ca scop principal asigurarea pregătirii continue a specialiștilor din aceste instituții³².

Parteneriate cu instituții publice. Realizarea de parteneriate cu instituțiile publice (institute de cercetare naționale sau ale Academiei Române, universități, autorități publice locale etc.) reprezintă un obiectiv pus în practică de către o serie de universități (Universitatea „Spiru Haret” din București³³, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași³⁴, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad).

Cooperări pe bază de proiecte comune. Cele mai multe parteneriate ale universităților se realizează în cadrul unor rețele și consorții de cooperare, pe bază de proiecte și programe comune. Activitatea în cadrul unor asemenea structuri

²⁹ *Planul Operațional*, <http://www.upt.ro/cercetare/strategie.php>

³⁰ <http://www.usab.ro/ro/plan2006.html>

³¹ *Carta*, art. 4, alin. 4, www.upg-ploiesti.ro

³² *Prevederile planului operațional pentru 2004–2008*, p. 9, <http://www.univ-ovidius.ro/despre-uoc/plan-operational-2004-2008.php>.

³³ *Strategia de optimizare a activității de cercetare și dezvoltare experimentală în Universitatea Spiru Haret*, p. 3, <http://www.spiruharet.ro/CERCETARE/strategia.pdf>.

³⁴ Extras din *Planul strategic*, p. 4, <http://www.uaic.ro/uaic/bin/download/University/Documente/planstrategic.pdf>.

presupune agregarea diferitelor competențe ale membrilor, ceea ce facilitează cercetarea-dezvoltarea-inovarea, universităților revenindu-le rolul de implicare preponderentă în cercetarea fundamentală.

În mod concret, cooperările dintre universitățile românești și universități străine constau în participarea la proiecte/programe internaționale de tip Socrates, Erasmus, Leonardo da Vinci, Tempus, Copernicus, Phare (Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești³⁵, Universitatea din Craiova³⁶, Universitatea „Politehnica” din București³⁷, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad).

La nivel de misiune și de obiective, regăsim ideea cooperării pe bază de proiecte comune cu instituții publice la mult mai multe universități (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu³⁸, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu³⁹ etc.).

Participarea la rețele internaționale de cercetare. Dintre cooperările și parteneriatele sub formă de rețele și consorții de cooperare, pe bază de proiecte și programe comune, cele internaționale oferă oportunitatea colaborării cu parteneri din afara granițelor țării, care sunt lideri în acel sector de activitate, toți partenerii beneficiind de cunoștințele împărtășite în comun în rețea, produsul final înmagazinând procese de dezvoltare-cercetare-inovare la nivel de vârf.

În *Strategia cercetării științifice în Universitatea «Lucian Blaga» din Sibiu pentru perioada 2007–2013*⁴⁰, un obiectiv îl reprezintă și integrarea în rețele naționale și internaționale, vizând promovarea excelenței în cercetare, prin susținerea centrelor de excelență cu recunoaștere internațională și crearea de poli de excelență.

Preocuparea SNSPA, cuprinsă în *Cartă*, referitoare la dezvoltarea relațiilor internaționale și implicarea în rețele internaționale de profil, s-a materializat în multiple moduri, mai ales prin cooperarea academică, în cadrul programelor Socrates⁴¹. Aceeași importanță majoră este acordată cooperărilor internaționale și de către Universitatea „Transilvania” din Brașov, care, în *Planul Strategic*⁴² pentru perioada 2004–2008, își propune ca obiectivul strategic 2 (Integrarea Universității Transilvania în Spațiul European al Învățământului Superior) să fie realizat și prin: sprijinirea cadrelor didactice și a studenților, în dezvoltarea de programe europene de educație (Socrates, Leonardo da Vinci etc.); dezvoltarea de parteneriate cu universități și centre de cercetare europene, pentru activități comune de cercetare

³⁵ *Planul Strategic 2007–2013*, p. 33, http://www.upg-ploiesti.ro/plan_strat.html

³⁶ *Planul operațional pe 2006*, p. 2.

³⁷ <http://www.ing.pub.ro/>.

³⁸ *Carta*, art. 19, alin. 1, www.ulbsibiu.ro

³⁹ *Regulamentul privind organizarea, funcționarea și finanțarea cercetării științifice*, art. 1.3, http://www.utgjiu.ro/docs/regulament_cercetare_UCB.pdf

⁴⁰ <http://cercetare.ulbsibiu.ro/>

⁴¹ <http://www.snsa.ro/RO/Cercetare/index.htm#>

⁴² <http://www.unitbv.ro/Portals/0/Carta%20si%20Regulamente/Planul%20strategic%202004%20-%202008.pdf>

(FP6, Eureka, NATO); integrarea centrelor și a colectivelor de cercetare în rețele europene de cercetare științifică.

Și Universitatea „Politehnica” din Timișoara, în *Strategia pentru cercetarea științifică pe perioada 2007–2013*⁴³, își propune ca obiectiv strategic „creșterea capacității de integrare în spațiul european al cercetării (ERA)”, prin: sporirea calității și participarea în rețele internaționale de profil, în special în Programele CD Cadru ale Uniunii Europene, dar și în programele și proiectele de CD europene din industriile de vîrf (cercetare în domeniile spațial, nuclear, al securității etc.).

REȚELE DE ANTREPRENORIAT ACADEMIC/REȚELE DE EXCELENȚĂ

În redactarea *Strategiei cercetării în Universitatea „Babeș-Bolyai” pentru perioada 2005–2010*, s-au avut în vedere și documentele de politică a cercetării elaborate de Comisia Europeană, centrate pe realizarea Ariei Europene a Cercetării (European Research Area), ceea ce presupune implicarea universităților în rețele de excelență pe plan internațional. În acest context, la nivel universitar, se întrevăd ca soluții întărirea capacității de management financiar și dezvoltarea unei rețele de antreprenariat academic, prin care universitățile să fie în poziția de a atrage resurse complementare pentru finanțarea cercetării, prin colaborarea directă cu mediul socio-economic (inițiativele EUA, British Council etc). Se apreciază că, deși, în România, parteneriatul universitate-mediul economic nu dispune de o legislație care să consolideze participarea financiară a firmelor sau a sponsorilor la susținerea dezvoltării cercetării, universitățile se pot baza pe atragerea reprezentanților comunității în structurile de consultanță ale universității și pe oferirea de servicii spre comunitate.

Pentru a contribui la obținerea excelenței, la nivel european se încearcă identificarea și susținerea centrelor de excelență la nivelul diferitelor state – centre construite pe priorități specifice de cercetare –, precum și a rețelilor de excelență care includ centre diferite din țări diferite. Acest mecanism presupune, din partea universităților, identificarea ariilor de excelență și centrarea priorităților de cercetare pe dezvoltarea acestora.

Implicarea studenților în cercetare. Formarea resursei umane înalt pregătite pentru desfășurarea de activități în cercetare-dezvoltare-inovare presupune implicarea studenților în cercetarea realizată în universitate, prin atragerea acestora în cadrul diverselor laboratoare de cercetare, institute etc. și prin includerea lor în echipe de cercetare pentru finalizarea granturilor sau a altor contracte, în scopul cointeresării lor.

În toate universitățile ale căror documente le-am analizat, accentul este pus nu numai pe cercetarea întreprinsă de cadre didactice și cercetători, ci și pe încurajarea cercetării efectuate de studenți, „prin cointeresarea lor materială și

⁴³ <http://www.upt.ro/cercetare/strategie.php>

spirituală”⁴⁴ – de exemplu prin acordarea de burse de cercetare –, în cadrul laboratoarelor de cercetare ale universității sau în laboratoarele de cercetare ale partenerilor din cercetare sau industrie: Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați⁴⁵, Universitatea „Transilvania” din Brașov⁴⁶, Universitatea „Hyperion” din București⁴⁷, SNSPA⁴⁸, Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București⁴⁹, Universitatea „Politehnica” din Timișoara⁵⁰, Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești⁵¹, Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu⁵², Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava⁵³, Universitatea „Petru Maior”⁵⁴, Universitatea „Politehnica” din București⁵⁵, ASE București⁵⁶.

Cursuri cuprinse în planul de învățământ, utile studenților pentru înființarea unei afaceri proprii și pentru stimularea interesului lor pentru cercetare-inovare

Pregătirea și stimularea interesului studenților pentru cercetare și inovare, dar și pentru antreprenariat (inițierea propriei afaceri), are loc și prin participarea studenților la cursuri pe teme de cercetare-dezvoltare-inovare, managementul afacerilor etc. În acest context, este justificat demersul nostru de a afla în ce măsură astfel de cursuri sunt incluse în planurile de învățământ ale universităților românești.

La Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Inginerie, am identificat, în cadrul planului de învățământ, o serie de discipline, care stimulează interesul studenților pentru cercetare-inovare (la profilul Inginerie tehnologică și managerială, cursurile: Bazele cercetării experimentale, Creativitate și invenție – anul III; la profilul Știința sistemelor și calculatoarelor, cursul Creativitate și design – anul V), dar și pentru înființarea unei afaceri proprii (la profilul Inginerie economică, cursurile: Afaceri mici și mijlocii, Riscul în afaceri etc. – anul V).

În cadrul Universității „Transilvania” din Brașov, Facultatea de Științe Economice, profilul Management, în planul de învățământ al anului IV sunt

⁴⁴ Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, *Regulamentul Activității de Cercetare Științifică*, art. 1.2, <http://cercetare.ulbsibiu.ro/>

⁴⁵ *Carta*, art. 20 alin 5, <http://www.rectorat.ugal.ro/>

⁴⁶ *Carta*, art. 79, alin. 2, <http://www.unitbv.ro/Portals/0/Carta%20si%20Regulamente/CARTA.pdf>

⁴⁷ <http://www2.hyperion.ro/module/contact/>

⁴⁸ *Carta*, art. 136, <http://www.snsa.ro/RO/Cercetare/index.htm>

⁴⁹ *Carta*, art. 3.5, <http://www.usab.ro/ro/cartaUniv.html>

⁵⁰ *Strategia pentru cercetarea științifică pe perioada 2007–2013*, art. 3.5, <http://www.upt.ro/cercetare/strategie.php>

⁵¹ *Regulamentul cercetării din Universitate*, art. 8, alin. 1, www.upg-ploiesti.ro/cercetare/dep_cercetare/home.html

⁵² *Regulament privind organizarea, funcționarea și finanțarea cercetării științifice*, p. 2, http://www.utgjiu.ro/docs/regulament_cercetare_UCB.pdf

⁵³ *Plan strategic 2003–2007*, p. 4, 8.

⁵⁴ *Strategia cercetării pentru perioada 2007–2010*, p. 6.

⁵⁵ *Carta*, art. 88, art. 100.

⁵⁶ *Regulamentul privind organizarea, funcționarea și finanțarea cercetării științifice*, art.12.

menționate cursuri care pot stimula viitorii absolvenți să deschidă afaceri pe cont propriu (Planuri de afaceri și proiecte, Managementul afacerilor, Comportamentul consumatorului etc.) sau să devină interesați de cercetare-inovare (Managementul cercetării-dezvoltării). În aceeași universitate, Obiectivul Strategic 4 (Adaptarea ofertei educaționale la dinamica pieței muncii) din *Planul Strategic 2004–2008*⁵⁷ se urmărește a fi realizat și prin adaptarea conținutului disciplinelor pentru a stimula creativitatea, inovația și spiritul antreprenorial al studenților.

Facultatea de Inginerie Electrică și Tehnologia Informației din cadrul Universității din Oradea oferă studenților săi din anii de studiu terminali posibilitatea să se pregătească în domeniul cercetării-inovării și chiar în cel antreprenorial. Trebuie remarcat și faptul că asemenea cursuri apar în planurile de învățământ⁵⁸ la toate profilurile și specializările oferite de această facultate. De exemplu, în planul de învățământ merită remarcat cursul de Inventică – anul IV, în domeniul Inginerie electrică și telecomunicații, cu cele două specializări (Electronică aplicată și Rețele și software de telecomunicații), dar și cel de la specializarea Inginerie medicală, din domeniul Științe ingineresti aplicate. În cadrul domeniului Inginerie și management, cu specializarea Inginerie economică în domeniul electric, electronic și energetic, pentru cei din anul III există cursul de Politici și strategii pentru afaceri, iar pentru cei din anul IV – cursurile de Managementul inovației și tehnologiei și Managementul cercetării.

Și în cadrul Universității „Vasile Goldiș” din Arad, la Facultatea de Științe Economice, am identificat o serie de cursuri necesare studenților pentru demararea unei afaceri proprii: Cultura antreprenorială, Managementul proiectelor în afaceri (anul III, specializarea Administrarea afacerilor), Economia cercetării și dezvoltării produselor (anul II, Marketing).

Sponsorizări (finanțări) din exterior (de exemplu, de la agenți economici, fundații etc.)

Identificarea și atragerea de sponsorizări de către universități are ca primă funcție completarea veniturilor universităților cu fonduri extrabugetare (cu cointeresarea materială a cercetătorilor din universități) și ca a doua funcție, intrarea universității în relație cu beneficiari, de exemplu din industrie, capabili să finanțeze și să pună în aplicare rezultatele cercetării (universitatea devenind un veritabil partener de afaceri, trăsătură specifică universității antreprenoriale).

Universitatea „Politehnica” din Timișoara⁵⁹ își propune orientarea cercetătorilor cu precădere spre teme pentru care sunt șanse să se găsească finanțatori. Considerând că o universitate tehnică trebuie să-și măsoare capacitatea de cercetare prin gradul în care aceasta se aplică în economie, un accent tot mai mare va fi pus pe cercetarea aplicativă, prin contracte directe cu beneficiari din industrie, capabili să finanțeze și să pună în aplicare rezultatele cercetării.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ <http://electroinf.uoradea.ro/facultate/domspecro.html>.

⁵⁹ *Strategia pentru cercetarea științifică pe perioada 2007–2013*, art. 3.1, 3.2, <http://www.upt.ro/cercetare/strategie.php>

La Universitatea „Petrol-Gaze” din Ploiești⁶⁰, „finanțarea cercetării se face preponderent din contracte de cercetare cu organisme guvernamentale și societăți comerciale”, iar printre sursele de finanțare amintite în *Planul strategic 2003–2007* al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava există și „o serie de surse externe, în special, Agenția de Dezvoltare Nord-Est, apoi contracte cu diferiți agenți economici”.

Este interesant de amintit faptul că, în articolul 13 al *Cartei Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București*, se regăsește unul dintre elementele definitorii ale unei universități de tip corporativ, și anume includerea în cadrul unora dintre organismele de decizie a unor persoane din afara Universității. Se precizează că, în cadrul Senatului Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” există și sponsori din țară și străinătate și reprezentanți ai instituțiilor cu care colaborează Universitatea.

Aceeași idee, a necesității atragerii de fonduri extrabugetare pentru cercetare, este inclusă și în documentele strategice ale Universității „Politehnica” din București⁶¹, ale Universității din Oradea⁶², ale Universității „Lucian Blaga” din Sibiu⁶³ etc.

IMPLICAREA ÎN DEZVOLTAREA LOCALĂ A ZONEI ÎN CARE SE AFLĂ UNIVERSITATEA

O altă trăsătură specifică universității antreprenoriale (corporatiste) o constituie și implicarea acesteia în dezvoltarea locală a zonei în care se află; mai mult, este vorba chiar de asumarea unei responsabilități sociale de tip corporatist (pe probleme de coeziune socială, de sănătate, mediu, infrastructură etc.).

Dintre elementele identificate de noi, care contribuie la crearea imaginii Universității de Vest „Vasile Goldiș” ca universitate antreprenorială, de afaceri, dar și comunitară, amintim⁶⁴: dezvoltarea patrimoniului cultural local (reamenajarea pe baze științifice a Bibliotecii de la Castelul Macea și a Grădinii Botanice Macea); dezvoltarea capitalului uman local prin Programul de formare continuă a managerilor școlari și a personalului didactic din învățământul preuniversitar, denumit „Școala activă”.

⁶⁰ *Planul Strategic 2007–2013*, p. 27, http://www.upg-ploiesti.ro/plan_strat.html

⁶¹ În *Carta Universității „Politehnica”* din București, la sursele de venituri nebugetare sunt amintite, pe lângă taxele legal constituite de la persoane juridice și fizice, donații, sponsorizări, programe finanțate extern, și veniturile obținute de la agenții economici pentru activități de cercetare, proiectare și producție, consultanță, cursuri postuniversitare și de conversie profesională, instruire, expertize etc. (art. 23).

⁶² În *Planul strategic de dezvoltare a Universității din Oradea 2004–2007*, această universitate își propune „găsirea de beneficiari pentru implementarea în practică a rezultatelor cercetărilor cu caracter aplicativ” (p. 11). vezi și <http://info.uoradea.ro/topic/177.html>.

⁶³ *Regulamentul Activității de Cercetare Științifică*, ULBS, art. 1.2, <http://cercetare.ulbsibiu.ro/>

⁶⁴ *Ibidem*, p. 17–19.

În *Strategia cercetării științifice în Universitatea Lucian Blaga din Sibiu pentru perioada 2007–2013*, un obiectiv strategic îl constituie „creșterea calității sociale prin dezvoltarea de soluții, inclusiv tehnologice, care să genereze beneficii directe la nivelul societății. Din această categorie fac parte soluțiile la probleme locale, regionale și naționale, legate de coeziunea și dinamica socială, creșterea eficienței politicilor, precum și probleme legate de sănătate, mediu, infrastructură, amenajarea teritoriului și valorificarea resurselor naționale”⁶⁵.

Și în *Misiunea*⁶⁶ Universității „Dunărea de Jos” din Galați, se propune, ca obiectiv strategic pe termen lung și mediu, „întărirea legăturilor cu mediul socio-economic local și european”, obiectiv care va fi atins și prin „extinderea și crearea de noi profiluri de specializări, menite să acopere o gamă cât mai largă de servicii, oferind absolvenților multiple posibilități de angajare. Dezvoltarea Facultății de Nave se realizează în baza unei vechi tradiții de specializare unică în țară și strâns legată de dezvoltarea orașului Galați ca port dunărean”. Și prin Centrul de formare continuă și transfer tehnologic se derulează noi programe, destinate perfecționării specialiștilor din mediul socio-economic și industrial al orașului.

În cadrul Obiectivului Strategic 6 (Dezvoltarea universității ca pol de excelență în relația cu mediul economic, social și implicarea în viața comunității) din *Planul Strategic 2004–2008*⁶⁷ al Universității „Transilvania” din Brașov, regăsim orientarea către: colaborarea cu parcurile industriale din zona Brașov pentru dezvoltarea de proiecte comune; crearea de centre de analiză, consultanță, evaluare și audit, care să ofere servicii mediului economic și social la nivel regional și național; colaborări cu agenții și autoritățile locale și regionale (Agenția Regională de Dezvoltare, Consiliul Județean, Fundația pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, etc.), încheierea unor parteneriate și convenții de colaborare.

CONCLUZII

Scopul demersului nostru a fost acela de a pune în evidență procesul de creare a unui nou sistem, în ceea ce privește învățământul universitar românesc, din perspectiva universității ca instituție centrală a structurii instituționale specifice societății cunoașterii.

Prin această analiză de conținut a documentelor oficiale ale diferitelor universități (carte universitare, strategii, planuri de învățământ etc.), nu ne-am propus să evaluăm instituțiile care le-au emis (aceasta ar implica, oricum, și studii la fața locului, ceea ce noi nu am realizat), ci obiectivul nostru a constat în a surprinde aspecte și etape din procesul de schimbare a comportamentelor instituționale ale universităților confruntate cu două tipuri de factori: pe de o parte,

⁶⁵ *Strategia cercetării științifice*, p. 10–11, <http://cercetare.ulbsibiu.ro/>

⁶⁶ <http://www.rectorat.ugal.ro/>

⁶⁷ <http://www.unitbv.ro/Portals/0/Carta%20si%20Regulamente/Planul%20strategic%202004%20-%202008.pdf>

noile concepții și practici ale UE, care se cer treptat asimilate și la noi; pe de altă parte, preocupările noastre proprii de găsire a unor soluții accesibile și viabile, de transformare a universităților, din instituții proiectate pe difuzarea cunoașterii, în instituții multifuncționale.

Din punct de vedere teoretic, abordarea pornește de la premisa că procesul inovativ urmează calea menționată de Thomas Kuhn, aceea a creativității prin procese de „surpriză”⁶⁸; inovarea apare nu din răspunsuri existente, ci din lucruri noi, neexplorate, „anomalii”, pe care le definește ca evenimente sau serii de evenimente, care nu corespund modului obișnuit de ordonare a fenomenelor.

Comparativ cu procesul desfășurat în UE, în care a existat o primă etapă de formulări parțiale de probleme și răspunsuri, până s-a elaborat o teorie mai încheată în jurul conceptului central de „universitate antreprenorială (corporativă)”, procesul din țara noastră – așa cum transpare acesta din materialele care ne-au stat la dispoziție, preluate de pe *site*-urile universităților românești – se află în această primă etapă, în care apar caracteristici parțiale și schimbări cu caracter particular, cum ar fi: parteneriate cu agenți economici sau cu instituții publice locale, colaborări cu parteneri din străinătate, prin rețele și consorții, crearea, în structura universitară, a unor instituții cu caracter productiv direct (centre de transfer tehnologic, de consultanță, centre de cercetare, institute, laboratoare) etc.

Studiul nostru a urmărit identificarea, în universitățile românești, a unor elemente, care să indice prezența sau cel puțin să anunțe constituirea unor universități antreprenoriale. În urma analizei efectuate asupra documentelor aflate pe *site*-urile acestor universități, am remarcat o serie de experiențe, din care rezultă unele elemente caracteristice universităților de acest tip, unele procese de creare a unui nou sistem, dar care s-au dezvoltat prin acțiuni spontane, pe baza inițiativelor unor universități (de exemplu, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad – ea definindu-se ca fiind, în prezent, „o universitate comunitară, antreprenorială”, Academia de Studii Economice București – care își propune să devină o astfel de universitate până în anul 2014), și nu în urma unor strategii centralizate, la nivel național.

Este necesară atragerea spre universitățile românești a unor factori, care să finanțeze activitatea didactică, să ofere studenților locuri de muncă (sau burse acordate, încă din timpul facultății, de agenți economici, urmate de contracte de angajare pe câțiva ani, după încheierea studiilor). Procesul ar putea fi grăbit și orientat prin practica, benefică, de intrare în rețele internaționale de cooperare, prin care universitățile pot primi documentare de ultimă oră și instrumente avansate de cercetare, dar pot crea și o nouă piață pentru produsele lor.

⁶⁸ O altă mare teorie cu privire la inovare și formulare de noi probleme aparține lui Karl Popper, care adoptă modelul deductiv al generării problemelor noi din răspunsuri și probleme anterior formulate.

